

ALEKU Mónika

A Pp. jogalkalmazói tapasztalatai

– egy speciális perbeli résztvevő szemszögéből

Judicial Experiences of the New Hungarian Civil Procedure Code
(From an Aspect of a Special Procedural Party)

1

NAGYNÉ SÁNDOR Ildikó

Külföldi jog alkalmazása a polgári perben

– kártérítési peres kitekintéssel

Applying Foreign Law in Private Law Matters

with a Vision for Cases Concerning Private Damages

9

SCHMIDT Richárd

Járt utat a járattanért ...

Gondolatok az eljárásújítás jogintézményéről

a választottbíráskodásban, nemzetközi kitekintéssel

Don't Go Off The Beaten Path...

Some Remarks about the Concept of the Retrial in the
Arbitrational Cases with International Prospective

17

ANTALI Dániel Gábor

Az észszerű időn belüli tárgyaláshoz való jog

és az új büntetőeljárás törvény külön eljárásai

The Right to the Reasonable Time of Procedure and the

New Hungarian Criminal Procedure Code

22

SZABÓ Zsolt Tibor

Gyorsaság, hatékonyság, pergazdaságosság,

konszenzus kontra garanciák

Fastness, Efficiency, Economical Litigation, Consensus vs. Guarantees

30

MAG. KOREN Stefán

A szlovéniai magyar kisebbség nyelvhasználati joga és a bírósági

védelemhez való jog vizsgálata egy konkrét jogeset kapcsán

The Right of the Hungarian Minorities in Slovenia to Use Their Own
Language and the Examination of the Right to Court Protection

in a Current Case (group and repeated discrimination)

36

**SZERKESZTŐBIZOTTSÁG
ELNÖKE:**

Darák Péter

FŐSZERKESZTŐ:

Harsági Viktória

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Bárd Károly

Belovics Ervin

Darák Péter

Erdei Árpád

Harsági Viktória

Németh János

Patyi András

Varga István

Varga Zs. András

IMPRESSZUM**ELJÁRÁSJOGI SZEMLE****ALAPÍTÓ:** Harsági Viktória**KIADJA:** HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Telefon: (1) 340-2304, 340-2305**FELELŐS KIADÓ:** Frank Ádám, a kft. ügyvezetője**FELELŐS SZERKESZTŐ:** Gábor Zsolt**MŰSZAKI SZERKESZTŐ:** Bors Kriszta**TÖRDELŐ:** Máthé József**KORREKTOR:** P. Berka Antónia**NYOMTATÁS:** Multiszolg Bt.ISSN 2498-6062 (Nyomtatott)
ISSN 2498-6070 (Online)A borítón a bécsi Igazságügyi Palota
tárgyalóterme látható.**ELŐFIZETÉS** a kiadónál.A folyóirat előfizetési díja nyomtatott formában:
8800 Ft.A folyóirat a www.eljarasjog.hu oldalon is elérhető.
Megjelenik évente 4-szer.Tájékoztatjuk tisztelt Szerzőinket, hogy a folyóirat
publikációs felhívását, szerkesztési szabályait és a
beküldendő szerzői adatlapot a www.eljarasjog.hu
oldalon a „Szerzőknek” menü alatt találja.

JÁRT UTAT A JÁRATLANÉRT ...

Gondolatok az eljárásújítás jogintézményéről a választottbíráskodásban, nemzetközi kitekintéssel

SCHMIDT RICHÁRD LL.M

ügyvéd

1. BEVEZETÉS

A 2018. január 1. napján hatályba lépett választottbíráskodásról szóló 2017. évi LX. törvény (a továbbiakban: Vbtv.) egyik, ha nem legnagyobb újítása az eljárásújítás intézményének bevezetése volt. A jogalkotó az új jogintézményt előzetes hatástanulmány, illetve tudományos vitában kiérlelt vélemények nélkül vezette be, mely a tárgykörrel foglalkozó szakemberek többségének megdöbbenését váltotta ki.¹ A törvényjavaslat indokolása szerint az új szabályozás egyik fő célja az volt, hogy a megreformált hazai választottbírási rendszer a külföldi választottbíráóságok valódi alternatívája lehessen, és a magyar gazdasági szereplők külföldi partnereikkel kötött szerződésekben nagyobb eséllyel tudják elérni a hazai állandó választottbíráóság kikötését.

A jelen írás célja – a jogösszehasonlítás módszerét is segítségül hívva – annak vizsgálata, hogy valóban elősegíti-e az új jogintézmény a fenti jogalkotói cél elérését. Erre figyelemmel az első részben röviden bemutatásra kerül a Vbtv. hatálybalépését megelőző bírói gyakorlat, majd az eljárásújítás Vbtv. szerinti szabályozása. Ezt követően egyes – a szerző által önkényesen kiválasztott – európai országok választottbíráskodásról szóló szabályait vesszük górcső alá a tekintetben, hogy egyáltalán lehetővé teszik-e a választottbírási eljárás jogerős lezárását követő újra nyitását és ha igen, milyen feltételekkel. Az egyes külföldi szabályozások bemutatását és rendszerezését követően elemezzük, hogy ezekhez képest a magyar megoldás hol helyezkedik el. Ezt követően rámutatunk a módosítás által felvetett további kérdésekre, bizonytalanságokra, végül megpróbálunk választ adni arra a kérdésre, hogy mennyire reális, hogy az eljárásújítás az új Vbtv. kapcsán megfogalmazott jogalkotói cél teljesülését előmozdítja.

2. A SZABÁLYOZÁS SZÜKSÉGESSÉGE

Mivel a választottbíráskodásról szóló 1994. évi LXXI. törvény (régí Vbtv.) jogorvoslati rendszere teljes mértékben az Egyesült Nemzetek Szervezete Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága által 1985-ben kiadott nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodásról szó-

ló mintatörvényt (továbbiakban: Modelltörvény) követte, a választottbírási ítélettel szemben egyedüli jogorvoslatként az érvénytelenítési pert tette lehetővé. Ezen túlmenően a régi Vbtv. 55. §-a kizárólag a Modelltörvény által szabályozott érvénytelenítési okokat tartalmazta, melyek gyakorlatilag a külföldi választottbírási ítéletek elismeréséről és végrehajtásáról szóló 1958. évi New York-i Egyezmény V. cikkében szabályozott ítélet elismerés, illetve végrehajtás megtagadási okok tükröképei: i) választottbírási szerződést kötő fél jog-, illetve cselekvőképességének hiánya; ii) választottbírási szerződés érvénytelensége; iii) eljárásról, bírókijelölésről való értesítés hiánya, illetve a fél képtelensége ügyének előterjesztésére; iv) választottbírási szerződésen túlterjeszkedő ítélet; v) választottbírási eljárás szabálytalansága; vi) arbitrábilítás hiánya; vii) közrendbe ütközés.

Mivel a választottbírási ítélet érvénytelenítési listából hiányoztak a magyar jogban ismert „klasszikus” perújítási okok („novum”, „crimen”, és „res iudicata”) a gyakorlat részéről érezhető volt az a törekvés, hogy ezeket valamelyik fenti érvénytelenítési okba burkolva próbálta felhívni. Erre a legalkalmasabbnak a régi Vbtv. 55. § (2) bek. b) pontjában szabályozott „közrend” generálklauzulája tűnt. Ami a „res iudicata” esetét illeti, a Kúria egy 2009-ben, hozott döntésében² engedett a kísértésnek, és megállapította, hogy a közrend sérelmére alapított érvénytelenítési perben vizsgálható, hogy a választottbírási ítélet helyesen alkalmazza-e az anyagi jogerő jogintézményét, mint a közrend részét. A Kúria egyébként 2015-ben egy másik ügy kapcsán megerősítette a res iudicata vonatkozásában korábban elfoglalt álláspontját.³ Megjegyezzük, hogy ezen joggyakorlat nem volt teljesen összeegyeztethető a jogtudomány részéről Burián László, valamint Vékás Lajos álláspontjával⁴, mely szerint a közrendbe ütközés, mint választottbírási ítélet érvénytelenítési ok eleve csak nemzetközi tényállások esetén lenne értelmezhető, míg a fenti ügyekben hozott döntések tisztán belföldi természetű jogvitákban születtek. A másik két klasszikus perújítási ok vonatkozásában a rendes bíró-

² EH 2009.1969.

³ BH 2015.14.

⁴ BURIÁN László. Ld. Burián László: Gondolatok a közrend szerepéről. *Magister artis boni et aequi Studia in Honorem Németh János*. Budapest, 2003. 120. VÉKÁS Lajos: A közrend sérelme a választottbírási ítéletek esetében. *Arbitrando et curriculum bene diligendo*. Ünnepi kötet Horváth Éva 70. születésnapja alkalmából. Budapest 2014. 233.

¹ VARGA István: A választottbírási eljárásjog megújulása – Új törvény, új szabályzat. *Eljárásjogi Szemle* 2018/1. 7.

ságok álláspontja már nem volt ilyen egyértelmű. Ami a „crimen”-t illeti, egy 2008-ban zárult érvénytelenítési ügyben⁵ az elsőfokú ítélet indokolásában ugyan felmerült, hogy elvileg a körend sérelmével járhat, ha a választottbíróval olyan bizonyítékokat mérleget, melyek általa is felismerhetően bűncselekmény elkövetése útján jöttek létre, azonban ez utóbbi körülményt alátámasztó bizonyítékok az ügyben nem álltak rendelkezésre, és végül a választottbíróválasztási ítéletet más alapon érvénytelenítették. A „novum” kapcsán a Kúria még ugyanebben az évben hozott eseti döntésében – melynek alapjául szolgáló érvénytelenítési perben a felperes többek között a választottbíróválasztási által tévesen figyelembe vett színlelt szerződésre, illetőleg hamisított okiratra hivatkozott – eltérő álláspontot foglalt el.⁶ A Kúria ezen utóbbi döntésében ugyanis elvi élel szögezte le, hogy nem állapítható meg a választottbíróválasztási ítélet terhére a közrendbe ütközés olyan utóbbi felmerült tények vagy bizonyítékok alapján, amelyek „a választottbíróválasztási eljárás során nem kerültek szóba, amelyekre való hivatkozás nem történt”, kiemelve, hogy a közrendbe ütközés nem töltheti be a választottbíróválasztási eljárás keretében nem ismert perújítás funkcióját. Ezen elvi jelentőségűként közzétett döntés nyomán indult szakmai vitában két álláspont rajzolódott ki: Kiss Gábor szerint – jogtörténeti és nemzetközi példák alapján – helyesebb a körend fogalmát tágan értelmezni és abba a választottbíróválasztási eljárásban elkövetett csalás eseteit beleértetni⁷, míg Murányi Katalin jogalkotói lépést sürgetett és a választottbíróválasztási ítélet érvénytelenítési okainak kiegészítését javasolta bizonyos perújítási okokkal.⁸ A jogalkotó végül az utóbbi álláspont, tehát a normatív szabályozás mellett döntött.

3. AZ ELJÁRÁSÚJÍTÁS SZABÁLYAI A VBTv. SZERINT

Az eljárásújítást – melynek már az elnevezése is jelzi, hogy nem összekeverendő a rendes bírósági ítéletek ellen igénybe vehető klasszikus perújítással – a Vbtv. a IX. Fejezetében szabályozza, és mindössze öt szakaszt szentel ezen merőben új jogintézménynek. A Vbtv. 48. §-a rögzíti, hogy az alapeljárás szabályai megfelelően irányadók eljárásújítás esetén is. A Vbtv. 49. §-a definiálja tulajdonképpen az új jogintézmény lényegét. A szakasz rögtön egy „opt-out” klauzulát tartalmaz, leszögezve, hogy a eljárásújítás szabályai csak akkor alkalmazhatók, ha a felek nem állapodtak meg eltérően, mely rendelkezés a Vbtv. 2. §-a alapján azt eredményezi, hogy a felek érvényesen kizárhatják az eljárásújítás lehetőségét választottbíróválasztási szerződésükben. Ha a felek nem zárták ki az eljárásújítás lehetőségét, azt a fél

olyan tényre vagy bizonyítékra való hivatkozással kérheti, amelyet az alapeljárásban önhibáján kívül nem érvényesített, feltéve, hogy az – elbírálása esetén – reá kedvezőbb határozatot eredményezhetett volna. Az eljárás kezdeményezésének objektív határideje 1 év, melyet a választottbíróválasztási ítélet fél általi átvételétől kell számítani. A törvény 50. § (1)–(4) bekezdései a megengedhetőségről való döntés szabályait tartalmazzák. Az eljárásújítás megengedhetőségéről való döntést a választottbíróválasztási tanács hatáskörébe utalja, melynek e tárgyban hozott végzése ellen további jogorvoslati lehetőség nincs. A törvény rendes bíróság általi választottbíró kijelöléssel rendezi az akadályozott választottbíró pótlását, valamint előírja a felek személyes meghallgatását az eljárásújítás megengedhetősége tárgyában. A megengedhetőség körében elutasítási okok i) a kérelem elkésettsége, ii) a felhozott érvek alkalmatlansága a kedvezőbb határozatra, illetve iii) az önhiba a tény, bizonyíték alapeljárásban való érvényesítésének elmulasztása kapcsán. A Vbtv. 51. §-a lehetővé teszi a végrehajtás felfüggesztését, ha az eljárás sikere valószínűnek mutatkozik, míg az 52. § kijelöli a megismételt eljárás kereteit, melyet értelemszerűen az eljárásújítási kérelem határoz meg, végül rendelkezik az eljárásújításban hozható határozatról, mely vagy a választottbíróválasztási ítélet hatályban való fenntartása, vagy annak hatályon kívül helyezése és új határozat hozatala lehet. A Vbtv. szabályozását a polgári perrendtartásban szabályozott perújítással összehasonlítva megállapítható, hogy az eljárásújítás a jogerő áttörését jóval szűkebb körben és jóval rövidebb határidőben engedi választottbíróválasztási ítéleteknél, mint a rendes bírósági ítéletek esetében.

Kérdésként merül fel, hogy indokolt volt-e a választottbíróválasztási ítéletek ellen ezen új típusú, az érvénytelenítési pereknél több, de a klasszikus perújításhoz képest kevesebb beavatkozást nyújtó, „sui generis” jogorvoslat bevezetése? A kérdés megválaszolásához érdemes egy kis nemzetközi kitérőt tenni.

4. BEVEZETŐ MEGJEGYZÉSEK AZ ÖSSZEHASONLÍTÁSHOZ

Az összehasonlítás keretében [14] európai ország választottbíróválasztási eljárási szabályait vettük górcső alá⁹. Az összehasonlítás tárgyául szolgáló országok listájának szűkítését a terjedelmi megfontolásokon kívül több ok is indokolta. A szűkítés elsődleges indoka az volt, hogy a magyar jogrendszerrel alapjaiban és történelmi fejlődésükben is jelentősen eltérő külföldi jogrendszerekkel való összehasonlítás (pl. angolszász rendszerek, arab, ázsiai országok stb.) kevés olyan eredményt hozhat, melyből a gyakorlat számára is hasznos következtetés vonható le. A történelmi jogfejlődés hasonlósága miatt ezért elsősorban olyan római-germán jogcsaládba tartozó jogrendszerekre koncent-

⁵ Gfv.XI.30.520/2007/3.

⁶ EBH 2008.1796. szám alatt közzétett döntés.

⁷ Kiss Gábor: A választottbíróválasztási eljárások és a választottbíróválasztási ítéletek érvénytelenítése iránti perek egyes eljárásjogi vonatkozásai III. Cégvár 2009/10. 13–14.

⁸ MURÁNYI Katalin: Az állami bíróságoknak a választottbíróválasztások működéséhez kapcsolódó gyakorlata és gondolatok az esetleg szükséges jogszabály módosításokról. *Magyar Jog*, 2011/6., 343.

⁹ A vizsgált jogrendszerek a következők: Franciaország, Svájc, Spanyolország, Ausztria Csehország, Belgium, Lengyelország, Horvátország, Németország, Dánia, Észtország, Litvánia, Szlovákia, Szlovénia.

ráltunk, melyek a magyar magánjogi jogfejlődés szempontjából – akár elméletben, akár a gyakorlatban is – korábban mintaként szolgáltak (Ausztria, Franciország, Svájc), illetve azon országokra, melyek a Modell-törvény útját járják¹⁰. Végül az összehasonlító lista szűkítését indokolta azon körülmény is, hogy a magyar külkereskedelem nagy része európai partnerekkel zajlik, így a magyar állandó választottbíráskodás mint alternatíva is feltehetően ezen országok választottbíró-sági eljárásaival kapcsolatban fog felmerülni a gyakorlatban. A kiválasztott országok a „klasszikus perújítási okok” szabályozása szempontjából az alábbi csoportba rendezhetők:

- A) Azon jogrendszerek, melyek a választottbíró-sági ítélet elleni perújítást önálló jogorvoslatként teszik lehetővé, olyan okok alapján, melyek gyakorlatilag megegyeznek a rendes bírósági ítélet elleni perújítási okokkal (Franciaország, Svájc, Spanyolország);
- B) Azon jogrendszerek, melyek a Modell-törvény érvénytelenítési okait bővítik ki olyan okokkal, melyek megegyeznek a rendes bírósági ítélet elleni perújítási okokkal, vagy annál valamivel szűkebbek (Ausztria, Csehország, Belgium, Lengyelország);
- C) Azon jogrendszerek, melyek a választottbíró-sági ítélet elleni perújítási okokat nem szabályozzák (Németország, Dánia, Szlovákia, Szlovénia, Észtország, Litvánia, Horvátország)

4.1. A CSOPORT – PERÚJÍTÁS ÖNÁLLÓ JOGORVOSLATKÉNT MEGENGEDETT

4.1.1. Franciaország

A Francia polgári perrendtartás 1502. cikke a rendes bírósági ítéletekkel azonos okokból teszi lehetővé a „révision” jogintézményét¹¹ a választottbíró-sági ítéletek ellen. A polgári perrendtartás 595. cikke alapján perújítási okok i) a fél csalárd eljárása; ii) döntő dokumentumok visszatartása az ellenfél fél által; iii) a vizsgált dokumentumokat ítélettel hamisnak nyilvánítják; iv) a tanúvallomásokot ítélettel hamisnak nyilvánítják. A választottbíró-sági ítélet elleni perújításra 2 hónapos szubjektív határidő áll rendelkezésre. Az 1503. cikk szerint a perújításra a választottbíró-sági ítéletet hozó tanács rendelkezik hatáskörrel, kivéve, ha nem tud összeülni, ilyenkor a fellebbviteli bíróság (Cour d'Appel) tárgyalja az ügyet.

4.1.2. Svájc

Svájc szabályozása annyiban sajátos, hogy dualista rendszert követ a választottbíró-sági eljárásokkal kapcsolatban. Míg a hazai választottbíró-sági eljárásokat a

2008. évben elfogadott svájci polgári perrendtartás¹² szabályozza, addig a nemzetközi választottbíró-sági eljárások az 1987-től hatályos nemzetközi magánjogi törvényben¹³ nyertek szabályozást. A svájci polgári perrendtartás 396. cikke a hazai választottbíró-sági ítéletek elleni „révision” jogintézményét¹⁴ a rendes bírósági ítéletek elleni igénybe vehető perújítással azonos tartalommal szabályozza (328. cikk). Perújítási okok a következők: i) lényeges tény, bizonyíték, melyet a fél nem tudott érvényesíteni, kivéve új tényeket; ii) büntetőeljárásban megállapítják, hogy az ítéletet befolyásolták, ha büntetőeljárásra nincs lehetőség, ezen okot másként is lehet bizonyítani; iii) ha a követelés bíróság előtti elismerése, visszavonása, vagy a bírói egyezség érvénytelen; iv) az Emberi Jogok Európai Egyezményének megsértése esetén, ha az Emberi Jogok Európai Bírósága („EJEB”) megállapítja, hogy a kompenzáció nem elég és perújítás szükséges a sérelem orvoslásához. A perújításra 3 hónapos szubjektív, illetve 10 éves objektív határidőn belül van lehetőség, melynek megengedhetőségéről a rendes bíróság dönt, az esetleges új eljárást viszont a választottbíró-ság folytatja le. A nemzetközi választottbíró-sági ítéletek vonatkozásában a svájci nemzetközi magánjogi kódex kezdetben nem tartalmazott perújítási okokat, azonban ezt a joggyakorlat kifejlesztette, és a fenti i) és ii) pont alatti eseteket a nemzetközi választottbíró-sági ítéletek vonatkozásában is alkalmazza.¹⁵

4.1.3. Spanyolország

A spanyol választottbíró-sági törvény¹⁶ a spanyol polgári perrendtartás¹⁷ 510. szakaszára utalással azon perújítási okok felhívását teszi lehetővé választottbíró-sági ítélet ellen, mint rendes bírósági ítéletekkel szemben: i) lényeges új dokumentum kerül elő, melyet a fél vis maior, vagy a másik fél miatt nem tudott felhasználni; ii) büntetőeljárás megállapította, hogy a perben felhasznált bizonyíték hamis volt; iii) hamis tanúzásért elítélték a tanút, szakértőt iv) vesztegetés, megtevesztés, fenyegetés útján megnyert ügy; v) EJEB ítélete. A perújításra 3 hónapos szubjektív, illetve 5 éves objektív határidő alatt van lehetőség.

4.2. B CSOPORT – PERÚJÍTÁSI OKOK AZ ÉRVÉNYTELENÍTÉSI OKOK KÖZÖTT

4.2.1. Ausztria

Az osztrák polgári perrendtartás¹⁸ 611. § (2) bek. 6. pontja érvénytelenítési okként utal a rendes bírósági

¹⁰ A Modell-törvényt elfogadó jogrendszerek teljes listája itt érhető el: http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1985Model_arbitration_status.html

¹¹ A „révision” szó szerinti fordításban felülvizsgálatot jelent, de a francia jog „révision” jogintézmény jellegében és a jogrendszerben elfoglalt helye alapján a magyar perújítással mutat rokonságot.

¹² 2008. december 19-i törvény a svájci polgári perrendtartásról.

¹³ 1987. december 17-i törvény a svájci nemzetközi magánjogról.

¹⁴ A svájci jog „révision” jogintézménye szintén a magyar perújítással mutat rokonságot.

¹⁵ Bernhard BERGER – Franz KELLERHALS: *International and Domestic Arbitration in Switzerland*. Berne, Stämpfli Publishers 2015. 690–693.

¹⁶ 2003. december 23-i 60. sz. spanyol törvény a választottbíráskodásról.

¹⁷ 2000. január 7-i 1.sz. spanyol törvény a polgári perrendtartásról.

¹⁸ 1895. augusztus 1-jei törvény az osztrák polgári perrendtartásról.

ítéletek elleni perújítást szabályozó 530. § (1) bek 1–5. pontjaira, melyek az alábbi esetekben teszik lehetővé az választottbírói ítélet érvénytelenítését: i) hamisított bizonyíték; ii) hamis vallomás (tanú, szakértő, fél); iii) az ellenfél, vagy képviselőjének bűncselekménye útján hozott választottbírói ítélet; iv) bíró hivatali bűncselekménye; v) az ítélet alapjául szolgáló büntető ítélet hatályon kívül helyezése. A rendes bírósági ítélet elleni perújítási okok ennél tágabbak, mivel azok között a fentiek mellett még a „novum” és a „res iudicata” is szerepel. A érvénytelenítési per a fenti i)–v) okokra hivatkozással 1 hónapos szubjektív és 10 éves objektív határidőben indítható meg a Legfelsőbb Bíróság előtt.

4.2.2. Csehország

Csehországban a választottbíráskodásról szóló törvény¹⁹ 31. cikk g) pontja – a cseh polgári perrendtartás²⁰ perújítási okokat szabályozó 228. cikkére utalással – szintén érvénytelenítési okként szabályozza az olyan tény, döntés, bizonyíték felmerülését, melyet a fél hibáján kívül nem tudott érvényesíteni. A keresetindításra 3 hónapos objektív határidőn belül van lehetőség a rendes bíróság előtt.

4.2.3. Belgium

A belga polgári perrendtartás²¹ 1717. (3) b) iii) cikke szerint érvényteleníteni lehet a választottbírói ítéletet csalárdság esetén. Keresetindításra 3 hónap objektív határidő áll rendelkezésre. A belga polgári perrendtartás 1133. cikke szerint a rendes bírósági ítéletek elleni perújítási okok ennél bővebbek, magukban foglalják a csalás, a másik fél által visszatartott tények, a hamisnak bizonyult tanúvallomás, szakértői vélemény, a res iudicata eseteit.

4.2.4. Lengyelország

A lengyel polgári perrendtartás²² 1206. (1) cikk 5–6. pontjai a választottbírói ítéletek elleni indítható érvénytelenítési per okaként határozzák meg i) a bűncselekményen, vagy hamis, illetve hamisított dokumentumokon alapuló választottbírói ítéletet, valamint ii) a res iudicata esetét. Ezekben az esetekben az érvénytelenítési per – szemben a Modelltörvényben meghatározott okok esetén irányadó 3 hónapos szubjektív határidővel – 5 éves objektív határidőn belül indítható meg.

4.3. C CSOPORT – NINCSENEK PERÚJÍTÁSI OKOK SZABÁLYOZVA

A vizsgált jogrendszerek harmadik csoportját azon országok képezik, melyek a Modelltörvény szellemét „vegyszeres” formában követve a választottbírói íté-

let elleni klasszikus érvénytelenítési okokat teszik lehetővé, ugyanakkor nem szabályozzák az azok elleni perújítást sem önálló jogintézményként, sem úgy, hogy a perújítási okokat a választottbírói ítélet elleni érvénytelenítési perek okai közé „bújtatják”. Ebbe a csoportba tartoznak a vizsgált országok közül az alábbiak: Németország, Dánia, Szlovákia, Szlovénia, Észtország, Litvánia és Horvátország. Horvátország, mely valójában a B és C csoport határán helyezkedik el, külön említést érdemel, így az alábbiakban részletesen csak ezen ország megoldását ismertetjük.

4.3.1. Horvátország

A horvát választottbíráskodásról szóló törvény²³ főszabályként nem szabályozza a klasszikus perújítási okokat, azonban kivételként – belföldi választottbíráskodás esetén – pont fordított megoldást alkalmaz, mint a magyar Vbtv. A horvát választottbíráskodásról szóló törvény 36. (5) cikke ugyanis egy olyan „opt-in” klauzult tartalmaz, mely alapján a felek választottbírói szerződésbe foglalt kifejezett megállapodása esetén lehetőség van a választottbírói ítélet érvénytelenítésére olyan tény, illetve bizonyíték alapján, melyet a fél önhibáján kívül nem tudott érvényesíteni az alapeljárásban, de rá nézve kedvezőbb határozatot eredményezett volna. A választottbírói ítélet érvénytelenítés 3 hónapos objektív határidőn belül kérhető ebben az esetben is, csakúgy, mint a klasszikus érvénytelenítési okok esetében.

4.4. A VBTV. MEGOLDÁSÁNAK ÉRTÉKELÉSE

4.4.1. Nemzetközi összehasonlításban

A fenti nem teljes körű összehasonlítás alapján első ránézésre megállapítható, hogy találó Varga István megfogalmazása, aki az új magyar szabályozást „negatív értelemben unikális”-nak aposztrofálja²⁴, hiszen a Vbtv. az eljárásújítás bevezetésével a Modelltörvény által „járt útról” letérve egy olyan új útra tévedt, mely nem jellemző sem a nagyobb kontinentális választottbíráskodási központokra (Franciaország, Svájc, Ausztria), sem a Modelltörvényt követő egyéb európai országokra, feltehetően nem véletlenül.

Az a jogalkotói megoldás ugyanis érthető, amely a rendes bírósági ítéletekkel azonos feltételekkel engedi a perújítást a választottbírói ítéletek ellen. Erre példa az ICC Nemzetközi Választottbírságának székhelyet adó Franciaország, illetve a nemzetközi választottbíráskodások egy másik kedvelt helye Svájc. Ezek a szabályozások alkalmasak lehetnek arra, hogy a választottbíráskodás „belföldi” felhasználóit szólítsák meg, és körükben népszerűsítsék a rendes bírósági úttal szemben a választottbírói utat, az eljárás gyorsasága mellett a választottbírói ítéletek teljes körű utólagos korrekcióját biztosítva.

Szintén érthető az azon nemzeti szabályozások, melyek a Modelltörvény érvénytelenítési okait bővítik néhány

¹⁹ 216/1994. számú cseh törvény választottbírói eljárásról és a választottbírói ítéletek végrehajtásáról.

²⁰ 1963/99. sz. cseh törvény a polgári perrendtartásról.

²¹ 1967. október 10-i belga törvény.

²² 1964. november 17-i lengyel törvény a polgári perrendtartásról.

²³ A 88/2001 számú horvát törvény a választottbíráskodásról.

²⁴ VARGA István i. m. 8.

további okkal, melyek között szerepel valamennyi perújítási ok, (pl. Csehország) vagy legalább azok a perújítási okok, melyek igazán súlyos jogsértés esetén lehetőséget adnak az utólagos korrekcióra (Ausztria, Belgium, Lengyelország). Ezek a nemzeti szabályozások viszonylag rövid határidőn – jellemzően 1-3 hónapon – belül teszik lehetővé a választottbírói ítélet utólagos korrekcióját, mely legalább időben illeszkedik a Modelltörvény által az érvénytelenítési per megindítására javasolt 3 hónapos határidőbe, illetve kivételesen, pl. büncselekmény esetén védhető az ennél hosszabb objektív határidő is (Ausztria, Lengyelország). Végül érthető a Modelltörvény „vegytiszta” megoldását átvevő nemzeti szabályozás is, mely csak az érvénytelenítést teszi lehetővé választottbírói ítéletekkel szemben (Pl. Németország, Szlovénia, Szlovákia). Ezen utóbbi szabályozás vitathatatlan előnye a külföldi felhasználók számára szóló azon üzenet, hogy az általuk ismert, megszokott szabályok, és kiszámítható keretek között pereskedhetnek idegen országban. Az a hazai jogalkotói megközelítés azonban nem igazán érthető, amely egy olyan „sui generis” perorvoslatot vezet be a választottbírói ítéletek utólagos korrekciója céljából, mely (i) az egyébként követett Modelltörvény szabályozási logikája alól e vonatkozásban kivételt enged, továbbá (ii) nem ismert a mértékadó európai gyakorlatban, s mégis célul tűzi ki a hazai választottbíráskodás nemzetközi versenyképességének fejlesztését. A tapasztalatok szerint „különutas” nemzeti megoldásokat a nemzetközi felhasználók általában inkább óvatosan, kétkedve szokták szemlélni, melyre jó példa Belgium választottbírói reformja a '80-as években. A belga polgári perrendtartás 1985. évi módosítása ugyanis kötelező szabályként kizárta a választottbírói ítéletek elleni érvénytelenítési per megindításának lehetőségét abban az esetben, ha a felek nem rendelkeztek belgiumi illetőséggel. Noha a belga jogalkotás ettől a reformtól azt várta, hogy vonzani fogja Belgiumba a nemzetközi ügyfélkört, akik egyfokú eljárásban, rendes bírósági felülvizsgálat lehetősége nélkül remélhetik ügyük gyors és végleges elbírálását, az innovatívnak szánt szabályozás a gyakorlatban kevés kivételtől eltekintve inkább elriasztotta a külföldi ügyfeleket attól, hogy Belgiumot válasszák választottbíráskodás helyeként.²⁵ A belga jogalkotó bő egy évtizeddel később 1998-ban korrigálta a tévedést és az érvénytelenítési perről való lemondás kérdését a felek privát autonómiájába utalta.

4.4.2. Hazai szempontból

Az eljárásújítást a hazai jogrendszer keretében vizsgálva elsődlegesen megállapítható, hogy ezen „sui generis” perorvoslat a háború előtti magánjogunk jogtörténeti hagyományaiból nem vezethető le, mely nem meglepően a máig érvényben lévő osztrák mintát követte.²⁶ Figyelmünket a jelenkorra fordítva kiindulás-

ként leszögezhető, hogy Murányi Katalin fent idézett álláspontjával egyetértve a választottbírói ítélet elleni perújítási okok normatív szabályozása önmagában nem tekinthető rossz irányúnak, különösen ha figyelembe vesszük, hogy a közrend, mint kivétel jelenik meg mind a New York-i Egyezményben, mind a Modelltörvényben, így annak a bírói gyakorlat általi kiterjesztő értelmezése legfeljebb szükségmegoldás, de nem lehet helyes sem logikai, sem dogmatikai szempontból. Egy újonnan bevezetett jogintézménytől azonban minimálisan elvárható lenne, hogy az elmélet és gyakorlat közötti évtizedes szembenállást feloldja, illetve több gyakorlati problémát old meg, mint amit felvet. Ezek az elvárások azonban az eljárásújítás kapcsán sajnos nem teljesülnek.

Az eljárásújítás a klasszikus perújítási okok közül csak a „novum” esetkörét szabályozza, így a „res iudicata” esete a korábbi – és az elmélet által kritizált – bírói gyakorlat alapján továbbra is a „közrend” sérelmére való hivatkozással lesz felhívható érvénytelenítési okként, tisztán belföldi szituációkban is. A közrend fogalom tisztázásának elszalasztása mellett az új szabályozás a hasonló helyzeteket is eltérően kezeli azáltal, hogy míg a „res iudicata” esetét 60 napos határidőn belül lehet érvényesíteni addig a másik klasszikus perújítási okot, a „novum” esetét a választottbírói ítélet közlésétől számított 1 éven belül. Ezen túlmenően a „novum” fogalmát vizsgálva szembetűnő, hogy míg rendes bírósági ítéletek esetében nem csak az új tény, illetve bizonyíték, hanem az alapügyben el nem bírált bírósági, vagy hatósági határozat is képezhet perújítási okot²⁷, addig az eljárásújításra ezen utóbbi esetekben úgy tűnik nincs lehetőség. Nagy kérdés, hogy a bírói gyakorlat ezt az eltérést vajon miként értékeli majd, és egy váratlanul előkerült hatósági, bírósági határozat alapján lehetőséget biztosít-e eljárásújításra a tény, illetve bizonyíték fogalmának „tág” értelmezésével, vagy a két normaszöveg összevetésével inkább a megszorító értelmezést fogadja el. További kérdés, hogy amennyiben a jogalkotó szerint a választottbírói ítéletek utólagos korrekciója körében szabályozási hiány volt a „novum”, nehezen érthető, hogy a „crimen” esetkörét miért nem tekintette ugyanilyen hiánynak, különös tekintettel arra a körülményre, hogy ez utóbbi klasszikus perújítási ok kapcsán nem beszélhetünk olyan kiforrott bírói gyakorlatról, mely annyira egyértelműen a közrend körébe sorolta volna ezen esetkört, mint a „res iudicata” esetét. Végül, de nem utolsósorban érdemes néhány szót ejteni az eljárásújítás hatályba léptetéséről, mely szintén a kellően át nem gondolt jogalkotói hozzáállást tükrözi. A Vbtv. 65. § (1) bekezdésével a jogalkotó az eljárásújítást akként léptette hatályba, hogy azt a 2018. január 1. napját követően indult választottbírói eljárásokban is alkalmazni kell. Fentiek alapján az a helyzet állt elő, hogy mindazon gazdasági szereplők jogvitájában is alkalmazandó lesz az eljárás-

²⁵ Bernard HANOTIAU – Guy BLOCK: The Law of 19 May 1998 Amending Belgian Arbitration Legislation. *Arbitration International* 15/1999. 97–99.

²⁶ A Plósz-féle polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk

784. cikk 8. pontja a rendes bírósági ítélet elleni perújítási okokat a választottbírói ítéletek esetében érvénytelenítési okként szabályozta.

²⁷ Ld. a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 393. § a) bekezdését.

rásújítás, akik 2018. január 1. napja előtt kötöttek választottbíróági szerződést, és adott esetben éppen a jogorvoslatok szűkebb köre miatt, a gyorsabb és végleges döntésben bízva választották a rendes bírósági út helyett a választottbíróági utat. Ezen esetekben az új Vbtv. gyakorlatilag jogszabállyal történő szerződésmódosítással egyenértékű, mely értelmetlen beavatkozás a felek privát autonómiájába. Az érintett felek számára sovány vigasz, hogy elvileg utólag is módosíthatják a választottbíróági szerződésüket, kizárva az eljárásújítás lehetőségét, mivel egy jogvita kialakulását követően az egymással vitában álló felek már nagyon kevés kérdésben értenek egyet, és feltehetően az eljárásújítás kizárása nem lesz ezek között.

5. ÖSSZEGZÉS

A fentiek alapján nehezen látható, hogy a Vbtv. által bevezetett eljárásújítás hogyan segítené a jogalkotó által kitűzött célt, nevezetesen a magyar választottbíráskodás nemzetközi versenyképességének fejlesztését. Amikor nemzetközi ügyletek során a felek vitarendezési fórumot választanak, elsősorban az eljárás gyorsasága, költsége és kiszámíthatósága képezik azokat az alapvető szempontokat, melyeket döntés előtt figyelembe vesznek. Ezek tükrében nehéz válaszolni arra a kérdésre is, hogy egy külföldi fél számára miért lenne a magyar választottbíráskodás mellett szóló érv, hogy a választottbíróági ítélet ellen rendelkezésre áll egy olyan rendkívüli perorvoslat, mely (i) egyrészről nem illeszkedik a nemzetközi gyakorlatba, (ii) másrészről a hazai perorvoslati rendszerbe, (iii) harmadrészről a gazdasági életben szokatlanul hosszú ideig, 1 éven ke-

resztül tart fenn egy bizonytalan állapotot. A fentiek alapján a szerző álláspontja szerint az alábbi javaslatok fogalmazhatók meg az eljárásújítással kapcsolatban *de lege ferenda*:

1. A „járatlan út” elhagyása, az eljárásújítás, mint sui generis perorvoslatnak a magyar jogrendszerből történő mielőbbi kivezetése.
2. A választottbíráskodás kapcsán a klasszikus perújítási okok közül egyetlen esetkör ötletszerű kiemelése helyett egy olyan teljes körű szabályozást nyújtani, mely összhangban áll az elméleti szerzők álláspontjával és a nemzetközi gyakorlattal.
3. A teljes körű szabályozás jegyében a „res iudicata” és „crimen” esetkörét a választottbíróági ítélet ellen indítható érvénytelenségi per okai között kellene kötelező jelleggel szabályozni. Ezzel a „res iudicata” esete kivezethető lenne a „közrend” fogalmából, mellyel egy lépést tennénk ezen fogalom tisztázásának irányába. A „crimen” érvénytelenítési okként történő szabályozására pedig számos példa van a nemzetközi gyakorlatban, így annak konkrét szabályozása a külföldi felhasználói kör számára nem elriasztó jellegű.
4. Ami pedig a „novum” esetkörét illeti, érdemes lenne megfontolni a horvát szabályozást, mely a magyar alapállás ellenpontjaként a felek magán autonómiáját tiszteletben tartva egy „opt-in” klauzula keretében, kifejezett ilyen irányú választás esetén teszi lehetővé az új tényre, illetve bizonyítékra alapított érvénytelenítési pert a választottbíróági ítéletek ellen. Ezen utóbbi – a felek választása esetén alkalmazandó – esetkört pedig érdemes lenne kiegészíteni az alapügyben el nem bírált új bírósági, vagy egyéb hatósági határozattal is.

AZ ÉSZSZERŰ IDŰN BELÜLI TÁRGYALÁSHOZ VALÓ JOG ÉS AZ ÚJ BÜNTETŐELJÁRÁSI TÖRVÉNY KÜLÖN ELJÁRÁSAI

ANTALI DÁNIEL GÁBOR

allígyész (Békéscsabai Járási Ügyészség)

1. BEVEZETÉS

Mai büntető igazságszolgáltatásunk egyik kardinális és bizonyos szempontból vitatott területe az eljárás elhúzódnak kérdése. Az igazságszolgáltatás a „legnagyobb bünt” azzal valósítja meg, ha az elkövetett bűncselekményre csak évekkel később ad választ. A késedelem veszélyezteti az eljárás sikerét, a kiszabott büntetés, az alkalmazott intézkedés várhatóan képtelen lesz a megfelelő eredményt elérni, értelmét, hatékonyságát veszti, vagyis rontja a nevelő hatást, és csökkenti

az igazságszolgáltatás tekintélyét.¹ Emiatt az eljárás időszerevése alapvető jogállami követelmény. A büntető igazságszolgáltatás gyorsítása azonban nem járhat a tisztességes eljárás sérelmével, vagyis a hatékonyság nem állhat szemben a jogbiztonsággal. Ez némiképp ellentmondásosnak hat, hisz a jogbiztonság a jogállamiság szerves része. A jogállamiság azonban nemcsak az

¹ LAJTÁR István: A fiatalkorúakkal szembeni büntetőeljárások időszerevése vizsgálatáról. *Ügyészek Lapja*, 15. évf., 2008/4., 5.